

Alþingi
b.t. Helgu Þórisdóttur
nefndarritara
150 Reykjavík

Efni. Umsögn

Vísað er til bréfs yðar dags. 21. október sl. þar sem óskað er umsagnar um frumvarp til nýrra barnalaga, 180. mál.

Barnaverndarstofa fagnar því að fá tækifæri til að fjalla um frumvarpið. Rétt þykir að geta þess að Barnaverndarstofu hefur gefist kostur á að koma að frumvarpinu á fyrri stigum. Þannig sendi Barnaverndarstofa sífjalaganefnd umsögn um drög að frumvarpi í desember 2001. Meira um vert er að starfsmaður Barnaverndarstofu sat að beiðni félagsmálaráðuneytisins fund með fulltrúum félags- og dómsmálaráðuneytis í október sl. þar sem farið var yfir efni frumvarpsins og athugasemdir félagsmálaráðuneytisins um tiltekin atriði. Sameiginleg niðurstaða fundarins var sú að nauðsynlegt væri að skerpa skil milli barnalaga og barnaverndarlaga og þannig breyta ákvæði 4. mgr. 43. gr. frumvarpsins svo og öðrum ákvæðum sem vísuðu til sömu efnisatriða. Að beiðni dómsmálaráðuneytis voru mótaðar orðalagsbreytingar á umræddum ákvæðum og leggur Barnaverndarstofa þunga áherslu á að þessar breytingar verði gerðar áður en frumvarpið verður að lögum. Nánar er gerð grein fyrir þessum breytingartillögum hér á eftir og leyfir Barnaverndarstofa sér að koma á framfæri þeim tillögum að nýjum ákvæðum sem mótaðar voru í samstarfi við dómsmálaráðuneytið.

Barnaverndarstofa lýsir ánægju sinni með þá gagngerðu heildarendurskoðun sem gerð hefur verið á barnalögum og fjölmörg þau nýmæli sem kveðið er á um í frumvarpinu. Eftirfarandi eru einungis týnd til þau atriði sem gerðar eru athugasemdir við.

1. Inntak forsjár - 28. gr.

Barnaverndarstofa telur brýnt að ræða frekar inntak forsjár og marka með skýrari hætti réttarstöðu forsjárforeldra og barna. Í frumvarpinu er einungis fjallað um þessi atriði á almennum nótum en engin afstaða tekin til þess hvort börn skuli njóta sjálfsákvörðunar- eða meðákvörðunarréttar á tilteknum sviðum. Til samanburðar má benda á ákvæði 32. gr. norskra barnalaga þar sem mælt er fyrir um rétt barna til að taka ákvarðanir um skólagöngu sína og þátttöku í félögum. Barnaverndarstofa hefur ætíð verið fylgjandi því að foreldrar fari með forsjá barna sinna til 18 ára aldurs en hefur jafnframt bent á að börn verði að njóta stigvaxandi réttinda miðað við aldur og þroska og leitast verði við að tryggja börnum þessi réttindi á afmörkuðum sviðum. Telur Barnaverndarstofa að löggjafinn hafi alls ekki

hugað nægilega að þessi eftir hækkun sjálfræðisaldurs barna og fullyrðir að í sífellu vakni spurningar um réttarstöðu barna og foreldra að þessu leyti. Þannig virðist óljóst hvort krafist er samþykkis foreldra áður en börnum er veitt þjónusta í samfélaginu og hvort forsjáraðilum er almennt tryggð vitneskja um afskipti eða þjónustu við börn, svo sem af hálfu lækna, sálfræðinga, námsráðgjafa eða annarra. Þá er réttarstaða barna á mörgum sviðum óljós að þessu leyti, svo sem réttur til þátttöku í félögum og réttur til tjáningar, svo sem þátttöku í skoðanakönnunum, viðtölum eða efni í fjölmiðum o.þ.h.

Barnaverndarstofa saknar umfjöllun um þessi atriði við setningu nýrra barnalaga og hvetur til þess að skoðað verði vandlega hvort rétt sé að skerpa á réttarstöðu bæði forsjáraðila og barna á afmörkuðum sviðum.

2. Skráning forsjár - 32. gr.

Barnaverndarstofa telur mjög æskilegt að auðvelda Hagstofunni að halda skrá yfir hverjir fari með forsjá barna, sbr. að sinu leyti 7. mgr. 34. gr. frumvarpsins. Mælt er með því að bæta við 5. mgr. 32. gr. ákvæði um að sýslumanni sé skylt að senda afrit af staðfestum samningi til Þjóðskrár.

3. Sérfræðiráðgjöf við úrlausn forsjár- umgengnis- og dagsektarmála - 33. gr.

Barnaverndarstofa fagnaði því þegar löggjafinn skyldaði sýslumenn til að bjóða aðilum sérfræðiráðgjöf til að aðstoða þá við að finna lausn máls með tilliti til þess sem er barni fyrir bestu. Barnaverndarstofa mælir ekki með því að sérfræðiráðgjöf til handa barni komi einungis til álita að fengnu samþykki frá foreldrum. Barnaverndarstofa telur sýnt að sum börn óski þess sérstaklega að ræða ágreining við óháðan aðila og að auki sé mikilvægt að tryggja að annar forsjáraðili geti tryggt barninu aðgang að ráðgjöf þegar þannig stendur á. Leggja verður áherslu á réttur barna til þátttöku snýr ekki eingöngu að því að börn fái að tjá sig heldur er einnig mikilvægt að börn fái upplýsingar um réttarstöðu sína og annarra og um gang málanna.

4. Tilsjónarmaður - 4. mgr. 43. gr. og 74. gr.

Barnaverndarstofa hefur harðlega mótmælt þeirri útfærslu sem hér er lögð til á samskiptum úrskurðaraðila skv. barnalögum og barnaverndarnefnda. Var þetta atriði sérstaklega rætt á fundi félagsmála- og dómsmálaráðuneytis, sem vísað var til hér að ofan, og náðist samkomulag um að breyta orðalagi þessara ákvæða. Barnaverndarstofa hefur ætíð lagt mikla áherslu á að skerpa skilin á milli barnalaga og barnaverndarlaga eins og frekast er kostur. Ljóst er að deilur um forsjá og umgengni reynast aðilum oft erfiðar og þeim fylgir tilfinningalegt álag fyrir börn. Ákvæði barnalaga verða að taka mið af þessu og nauðsynlegt er að þau úrræði þeirra laga sem taka á lausn ágreinings og stuðningi við aðila dugi fyrst og fremst til að tryggja velferð þeirra sem í hlut eiga. Ágreiningur um forsjá og umgengni gerir mál ekki að barnaverndarmáli heldur verða þar aðrir

þættir að koma til. Barnaverndarstofa telur ákvæði 4. mgr. 43. gr. og 74. gr. á skjön við ákvæði barnaverndarlaga og í andstöðu við ákvæði reglugerðar nr. 452/1993 þar sem hlutverk tilsjónarmanns er skilgreint. Tilsjónarmaður er sérstakt úrræði skv. barnaverndarlögum, þ.e. sá sem aðstoðar foreldra við að sinna forsjár- og uppeldisskyldum sínum, og er hér um að ræða hlutverk ólíkt því sem talin er þörf á skv. greinargerð sem fylgir frumvarpi til barnalaga. Í barnaverndarlögum er lögð rík áhersla á feril við vinnslu barnaverndarmáls, þ.e. að mál sé kannað og metið með fullnægjandi hætti áður en unnt er að skoða beitingu úrræða. Þá gilda sérstök ákvæði í barnaverndarlögum um beitingu úrræðana sem þau lög tiltaka og mikið lagt upp úr að nota ætíð það úrræði sem hentar hverju sinni sem getur í mörgum tilvikum verið annars konar og meiri stuðningur en skipan tilsjónarmanns eða persónulegs ráðgjafa. Mjög óeðlilegt sé að gera ráð fyrir að dómari eða sýslumaður geti beint tilmælum til barnaverndarnefndar um beitingu tiltekins úrræðis í barnavernd.

Ljóst er að einstök mál eru bæði til meðferðar hjá úrlausnaraðilum skv. barnalögum vegna deilu um forsjá eða umgengni og einnig hjá barnaverndaryfirvöldum vegna aðstöðu forsjárforeldris eða barns. Barnaverndarstofa telur að vel geti farið á því að brýna tilkynningarskyldu fyrir dómurum og sýslumönnum en gera verði ráð fyrir að þá hefjist hefðbundin vinnsla barnaverndarmáls skv. ákvæðum barnaverndarlaga.

Rétt þykir að nefna hér tillögu sem lögð var fyrir dómsmálaráðuneytið að þeirra beiðni í október sl. um orðalag nýrrar 4. mgr. 43. gr. og talið er að sátt hafi náðst um:

"Ef þörf er á skal dómari tilkynna til barnaverndarnefndar um aðstæður barns. Ber barnaverndarnefnd að taka málið til meðferðar á grundvelli ákvæða barnaverndarlaga og beita viðeigandi úrræðum til stuðnings barni þegar það á við."

Í kjölfarið er nauðsynlegt að breyta orðalagi 4. mgr. 48. gr., þ.e. í stað "sérstaklega tilnefnds tilsjónarmanns" komi "sérstaklega tilnefnds umsjónarmanns". Að sama skapi er nauðsynlegt að breyta 74. gr. og taka út vísan í 4. mgr. 43. gr. Þess í stað var gerð tillaga um svohljóðandi orðalag:

"Ef þörf er á skal sýslumaður tilkynna til barnaverndarnefndar um aðstæður barns. Ber barnaverndarnefnd að taka málið til meðferðar á grundvelli ákvæða barnaverndarlaga og beita viðeigandi úrræðum til stuðnings barni þegar það á við."

5. Hlutverk barnaverndarnefnda við úrlausn umgengnisdeilu - 4. mgr. 47. gr., 4. mgr. 48. gr. og 74. gr.

4. mgr. 47. gr.

Eins og áður hefur komið fram þykir Barnaverndarstofu ástæða til að áréttta að þörf sé á að gera skýran greinarmun á málum sem barnaverndarnefndir fjalla um og heyra undir barnaverndarlög og þeim málum sem eru til meðferðar hjá opinberum aðilum og heyra undir barnalögin. Það að sýslumaður geti mælt svo fyrir í úrskurði, að undangengnu samráði við barnaverndarnefnd að umgengni skuli fara fram undir eftirliti eða með liðsinnis barnaverndarnefndar eða sérstaklega tilnefnds umsjónarmanns gerir að hlutverk verða óskýr. Barnaverndarstofa hefur orðið vör við að oft skapast óvissa hjá barnaverndarnefndum um hvernig þeim beri að inna núverandi lagaskyldu sína af hendi og í frumvarpinu eru þessi atriði í engu skýrð nánar. Hvert er hlutverk umsjónarmannsins ef hann kemst að því að ekki fari nægilega vel um barnið hjá umgengnisforeldrinu? Á hann að skila skýrslu um það og þá hvert? Er umsjónarmaðurinn starfsmaður barnaverndarnefndar og á barnaverndarnefnd að bera kostnað af starfi hans? Borið hefur á að deilur hafi risið milli barnaverndarnefnda þar sem barnið býr og þar sem umgengnisforeldri býr um það hver eigi að standa straum af kostnaði. Í þeim tilvikum sem foreldrar búa á ólíkum landssvæðum getur komið til verulegur kostnaður vegna ferða og upphalds umsjónarmanns. Einnig hafa komið upp tilvik þar sem gert er ráð fyrir að umgengni standi yfir heila helgi eða á hátíðisdögum.

Barnaverndarnefndir hafa nóg með að sinna hlutverki sínu skv. barnaverndarlögum og því er ekki eðlilegt að þær þurfi að bera þennan kostnað

Með hliðsjón af því sem að framan segir mælir Barnaverndarstofa gegn því að barnaverndarnefnd liðsinni um umgengni á þann hátt sem lagt er til í 1. málslið. 4. mgr. 47. gr.

1. málsgrein 4. mgr. 48. gr.

Með hliðsjón af því sem að framan segir um merkingu orðsins tilsjónarmanns í barnaverndarlögum er lagt til að orðið umsjónarmaður verði notað í staðinn. Þannig yrði orðalagsbreytingin sú að í stað "sérstaklega tilnefnds tilsjónarmanns" verður "sérstaklega tilnefnds umsjónarmanns" Það sama gildir um athugasemdir við þessa grein.

74. gr.

Barnaverndarstofa mótmælir því alfarið að barnaverndarnefndum sé ætlað að veita umsögn í umgengnismálum þar sem hér er um allt annað og afar ólíkt hlutverk að ræða.

Umsögn barnaverndarnefndar gerir málsmeðferðina einnig óskýra fyrir aðilum málsins, sem telja hlutverk nefndarinnar annað og meira og gera oft á tíðum kröfur um ákvarðanir sem nefndin hefur ekki umboð til.

Í framvarpinu er lögð áhersla á að einn sérfræðingur gefi umsögn í forsjárdeilum og því er mjög óeðlilegt að starfsmenn barnaverndarnefnda

ásamt nefndunum sjálfum með tilheyrandi málsmeðferð þurfi að afgreiða
umsagnir í umgengnisdeilum, sem eiga að heita einfaldari mál.

Virðingarfyllst
f.h. Barnaverndarstofu

Hrefna Friðriksdóttir